

Loppuraportti

Lounais- Suomen aluehallintoviraston
ASF- valmiusharjoitus 29.10.2020

27.12.2020

lääneläinlääkäri Nina Aalto

LSAVI/9888/2020

Sisällys

1	YHTEENVETO	3
2	JOHDANTO	3
3	HARJOITUKSEN SUUNNITTELU	3
4	TARKOITUS JA TAVOITTEET	4
5	OSALLISTUJAT	4
6	TOTEUTUS	5
6.1	Ennakkomateriaali	5
6.2	Harjoituspäivän rakenne	5
6.3	Syötteiden aiheet	5
7	ARVIOINTI JA PALAUTTEEN KERÄÄMINEN	6
8	HUOMIOT	6
8.1	Arvioinnin yhteenveto	6
8.2	Järjestäjän ja arvioijien huomiot	7
8.3	Pelaajien ja tarkkailijoiden palaute	9
9	SUOSITUKSET	10
9.1	Varautumiseen ja taudintorjuntatoimiin liittyvät suositukset	10
9.2	Valmiusharjoitusten järjestämiseen liittyvät suositukset	12

1 YHTEENVETO

Varautuminen ja siihen keskeisesti liittyvät valmiusharjoitukset muodostavat tärkeän pohjan tarttuvien eläintautien torjuntatyölle. Harjoittelemalla voidaan arvioida ja kehittää eri toimijoiden taudintorjuntatoimintaa, erityistilanteiden hallintaa sekä yhteistyötä ja tiedonkulkua. Valmiusharjoitukset kannattaa vakiinnuttaa osaksi eri toimijoiden jatkuvaa toimintaa.

Lounais-Suomen aluehallintoviraston ASF- harjoitus järjestettiin osana Potsi 2020- kokonaisuutta. Harjoituksen tarkoituksena oli parantaa elinkeinon ja eläintautiviranomaisten toimintavalmiutta tilanteessa, jossa afrikkalainen sikarutto todettaisiin luonnonvaraisessa villisiassa alueella, jolla sijaitsee erittäin runsaasti sikaloita.

Harjoituksen osallistui läänineläinlääkäreitä, valmiuseläinlääkäreitä ja elinkeinon sekä Ruokaviraston edustajia. Harjoitus toteutettiin etäyhteyksien avulla virtuaalisena keskustelupohjaisena pöytäharjoituksena.

Harjoitus onnistui kokonaisuudessaan hyvin, se koettiin tarpeelliseksi ja se vastasi valtaosin asetettuihin tavoitteisiin. Harjoituksesta nousi esiin useita tärkeitä huomioita, jotka liittyvät afrikkalaiseen sikaruttoon varautumiseen, taudintorjuntaan ja tiedonkulkuun tautitilanteessa. Harjoituksen keskeisimpänä huomiona oli sikojen siirtotarpeiden nopea eskaloituminen väliaikaisella rajoitusvyöhykkeellä, mikä tulee vaatimaan aktiivisia ja koordinoituja toimia sekä sikojen omistajilta, teurastamoilta että viranomaisilta.

2 JOHDANTO

Yhteisesti koordinoitu afrikkalaisen sikaruton valmiusharjoitus oli vuoden 2020 eläinlääkintähuollon valtakunnallisen ohjelman (EHO) painopisteenä. Tämän takia vuonna 2020 järjestettiin valmiusharjoituskokonaisuus Potsi 2020, joka koostui tehtävistä, koulutuksista ja harjoituksista. Harjoitusten järjestäjinä toimivat Ruokavirasto ja aluehallintovirastot. Yhtenä tämän kokonaisuuden harjoituksena oli 29.10.2020 pidetty Lounais-Suomen aluehallintoviraston ASF- harjoitus, joka käsitteli tuotantosikasektoriin kohdistuvia taudintorjuntatoimia villisiassa todetun afrikkalaisen sikaruton vuoksi perustetulla väliaikaisella rajoitusvyöhykkeellä. Harjoituksesta oli rajattu pois liha-alan laitoksiin ja luonnonvaraisiin villisikoihin kohdistuvat toimet.

3 HARJOITUKSEN SUUNNITTELU

Lounais-Suomen aluehallintovirasto koordinoi harjoituksen. Suunnittelusta ja toteuttamisesta vastasi järjestäjän roolissa läänineläinlääkäri Nina Aalto Lounais-Suomen aluehallintoviraston ympäristöterveydenhuollon yksiköstä. Ruokavirasto auttoi harjoituksen suunnittelussa. Järjestäjä päätti harjoituksen tarkoituksen ja tavoitteet, hankki harjoitukseen osallistujat, laati ja lähetti kutsun sekä teki osallistujille ennakkomateriaalin ja arvioijille arviointimateriaalin. Järjestäjä myös suunnitteli harjoituksen skenaarion, laati syötteet, teki tarvittavat käytännön järjestelyt ja ohjeet etäyhteydellä osallistumiseen sekä fasiltoi harjoituksen. Lisäksi järjestäjä laati palautekyselyn kysymykset, käsitteli palautetta ja huomioita harjoituksesta yhdessä arvioijien kanssa ja teki loppuraportin.

4 TARKOITUS JA TAVOITTEET

Harjoituksen tarkoituksena oli parantaa elinkeinon ja eläintautiviranomaisten toimintavalmiutta sikojen alkutuotannon osalta tilanteessa, jossa afrikkalainen sikarutto todettaisiin villisiassa alueella, jolla sijaitsee erittäin runsaasti sikaloita.

Valmiusharjoituksen tavoitteina oli:

- kartoittaa ja edistää aluehallintoviraston läänineläinlääkäreiden ja kunnaneläinlääkäreiden toimintakykyä
- selvittää ja edistää yhteistyömahdollisuuksia elinkeinon kanssa
- testata eläintautivalmius- ja toimintasuunnitelmia

Harjoitushavaintoja ja harjoituksesta saatua palautetta hyödynnetään jatkossa resurssitarpeiden arvioinnissa ja toimintaohjeistuksen kehittämisessä.

5 OSALLISTUJAT

Pelaajat: Harjoituksen viranomaispelaajina toimivat Lounais-Suomen aluehallintoviraston läänineläinlääkärit (4 kpl) ja valmiuseläinlääkärit (6 kpl). Osa valmiuseläinlääkäreistä pystyi osallistumaan harjoitukseen vain osan ajasta työvelvoitteiden vuoksi. Elinkeinoon pelaajina toimi edustajia Suomen kolmesta suurimmasta sikateurastamosta (6 kpl) ja Eläinten terveys ETT ry:stä (3 kpl). Pelaajien tehtävänä oli osallistua aktiivisesti harjoituksen tapahtumiin ja kulkuun. He keskustelivat harjoituksessa annettujen syötteiden ja niiden yhteydessä esitettyjen kysymysten pohjalta, miten he toimisivat annetussa tilanteessa.

Fasilitaattori/järjestäjä: Harjoituksen järjestäjä fasilitoi harjoituksen. Fasilitaattori aloitti ja päätti harjoituksen sekä vastasi harjoituksen etenemisestä. Hän johti harjoituksen kulkua sekä pelaajien keskustelua ja toimintaa. Tarvittaessa fasilitaattori aktivoi keskustelua ja ohjasi sitä sellaiseen suuntaan, joka edisti harjoituksen tavoitteiden toteutumista.

Arvioijat: Harjoituksen arvioijina toimivat läänineläinlääkärit Tea Ahtelo ja Susanna Pesonen Lounais-Suomen aluehallintovirastosta. Arvioijat seurasivat harjoituksen tapahtumia ja kulkua, mutta eivät aktiivisesti osallistuneet harjoitukseen eivätkä vaikuttaneet harjoituksen etenemiseen. He kirjasivat havaintoja harjoituksen kulusta ja tavoitteiden täyttymisestä sekä osallistuivat palautteen käsittelyyn ja harjoituksen arviointiin harjoituspäivän jälkeen.

Tarkkailijat: Harjoituksen tarkkailijoina toimi läänineläinlääkäreitä kaikista Suomen muista aluehallintovirastoista (5 kpl) ja ylitarkastajia Ruokavirastosta (2 kpl). Tarkkailijat seurasivat harjoituksen tapahtumia ja kulkua, jolloin heidän osaamisensa harjoituksessa käsiteltävistä aiheista lisääntyi. He eivät kuitenkaan aktiivisesti osallistuneet harjoitukseen eivätkä vaikuttaneet harjoituksen etenemiseen. He saivat kuitenkin antaa harjoituksesta palautetta.

6 TOTEUTUS

6.1 Ennakkomateriaali

Osallistujille lähetettiin etukäteen ennakkomateriaali, joka sisälsi kuvitteellisen taustakertomuksen Huittisissa autokolarissa menehtyneestä villisiasta, jolla todettiin afrikkalainen sikarutto. Taustakertomuksen lisäksi osallistujille lähetettiin taustatietoa harjoituksesta, jossa kerrottiin harjoituksen tarkoitus ja kohde ja pyrittiin avaamaan syitä sille, miksi villisioissa todetun afrikkalaisen sikaruton vuoksi perustettava rajoitusvyöhyke on pitkäkestoinen ja mahdollisesti myös maantieteellisesti laaja. Osallistujille lähetettiin kooste harjoituksessa sovellettavasta eläintautilainsäädännöstä, joka sisälsi asetusmuutoksessa esitetyt säännökset afrikkalaisen sikaruton vuoksi perustettavasta väliaikaisesta rajoitusvyöhykkeestä. Lisäksi osallistujille lähetettiin harjoituksen kannalta hyödylliset linkit Ruokaviraston 24.9.2020 järjestämän valmiuspäivän luentonauhoitteisiin ja Ruokaviraston toimintaohje viestinnästä eläintautien erityistilanteessa. Edellä mainitun ohella, läänineläinlääkäripelaajat vastaanottivat varhain harjoituspäivän aamuna kuvitteellisen Ruokaviraston rajoitusvyöhykepäättökseen, listaukset vyöhykkeellä sijaitsevista sikojen pitopaikoista (75 kpl) ja Ruokaviraston toimintaohjeen viranomaisille koskien tilannetta, jossa afrikkalainen sikarutto todetaan luonnonvaraisessa villisiassa.

6.2 Harjoituspäivän rakenne

Alun perin harjoitus suunniteltiin toteutettavaksi keskustelupohjaisena pöytäharjoituksena, jossa osallistujat olisivat olleet saman pöydän ääressä keskustelemassa. Covid-19-pandemian takia harjoitus muutettiin virtuaalisesti toteutettavaksi keskustelupohjaiseksi pöytäharjoitukseksi, jossa keskusteltiin etäyhteyden välityksellä Skype-kokoustilassa.

Harjoitus perustui kuvitteelliseen tapahtumasarjaan, joka alkoi edellä kuvatulla taustakertomuksella ja eteni osissa niin sanottujen syötteiden avulla. Syötteet olivat kuvauksia tapahtumista ja niiden etenemisestä. Pelaajat saivat syötteitä harjoituksen edetessä Skypen kautta. Lisäksi fasilitaattori esitteli syötteet. Koska harjoitus kesti vähemmän aikaa kuin tapahtumat oikeasti kestäisivät, tapahtumasarjaan sisältyi aikahyppyjä. Aikahypyistä ja tapahtuneista asioista kerrottiin pelaajille. Syötteet sisälsivät kysymyksen siitä, miten pelaajat toimisivat syötteessä kuvatuissa tilanteissa. Fasilitaattori johdatteli keskustelua tarvittaessa tarkentavien lisäkysymysten avulla. Varsinaisiin toimenpiteisiin harjoituksessa ei ryhdytty. Harjoituksen aikana ei myöskään otettu yhteyttä harjoituksen ulkopuolisiin henkilöihin.

6.3 Syötteiden aiheet

Harjoituksessa oli yhteensä kymmenen syötettä. Syötteissä käsiteltiin seuraavia aiheita:

1. Aluehallintoviraston valmistautuminen rajoitusvyöhykkeeseen
2. Toimijoiden tiedottaminen rajoitusvyöhykepäättöksestä
3. Sikojen pitopaikkojen tarkastamisen organisointi
4. Sikojen pitopaikkojen tarkastamisen ohjeistaminen
5. Toimet havaittaessa, että sikojen pitopaikassa ei noudateta rajoitusvyöhykkeen määräyksiä

6. Toimet rajoitusvyöhykkeen julkistamishetkellä tien päällä olevien sikojen kuljetusten osalta
7. Elävien sikojen siirtokiellot ja poikkeusluvut
8. Sivutuotteiden siirtokiellot ja poikkeusluvut
9. Vyöhykkeeltä peräisin olevan rehuviljan, kuivikkeiden ja virikemateriaalin siirrot pitopaikkaan
10. Kuljetusajoneuvojen puhdistuksen ja desinfioinnin ohjeistus ja valvonta

7 ARVIOINTI JA PALAUTTEEN KERÄÄMINEN

Harjoituksessa arvioijat tarkkailivat keskustelua ja dokumentoivat huomionsa harjoituksessa käsitellyistä aiheista sekä harjoituksen tavoitteiden saavuttamisesta. Lisäksi arvioijat tekivät havaintoja siitä, olivatko keskustellut toimenpiteet linjassa valmius- ja toimintasuunnitelmien ja ohjeiden kanssa.

Harjoituksen pelaajilta ja tarkkailijoilta kerättiin välitöntä palautetta harjoituspäivänä heti harjoituksen päätyttyä ja harjoituksen jälkeen lähetetyllä palautekyselyllä (Webropol). Arvioijat käsittelivät palautteen sekä tekivät harjoituksesta oman arvionsa.

Harjoituksen arviointiin sisällytettiin arvioijien huomioiden lisäksi myös järjestämisryhmän huomiot sekä pelaajilta ja tarkkailijoilta saatu palaute. Arvioinnin keskeiset huomiot on kuvattu kohdassa 8.

8 HUOMIOT

8.1 Arvioinnin yhteenveto

Harjoitus onnistui kokonaisuudessaan hyvin, se koettiin tarpeelliseksi ja se vastasi valtaosin asetettuihin tavoitteisiin. Harjoituksesta nousi esiin useita tärkeitä huomioita, jotka liittyvät afrikkalaiseen sikaruttoon varautumiseen, taudintorjuntaan ja tiedonkulkuun tautitilanteessa.

Harjoituksen keskeisimpänä huomiona oli sikojen siirtotarpeiden nopea eskaloituminen väliaikaisella rajoitusvyöhykkeellä, mikä tulee vaatimaan aktiivisia ja koordinoituja toimia sekä sikojen omistajilta, teurastamoilta että viranomaisilta.

Sikojen siirto väliaikaisella rajoitusvyöhykkeellä sijaitseviin pitopaikkoihin ja sieltä pois on kielletty. Siirtoihin on mahdollista hakea aluehallintovirastolta poikkeuslupaa, mutta on erittäin todennäköistä, että siirtokiello johtaa sikaloiden ylitäyttöön jo ennen kuin poikkeuslupien myöntäminen on mahdollista. Sopimusteurastamoiden arvioiden mukaan ylitäytöstä tulee toimenpiteitä (lopetukset/siirrot poikkeusluvalla) edellyttävä ongelma jo viikon kuluessa väliaikaisen rajoitusvyöhykkeen perustamisesta. Sikojen siirtoihin myönnettävien poikkeuslupien ehtoja ei ole väliaikaisen rajoitusvyöhykkeen osalta täsmennetty kansallisessa lainsäädännössä. Tämä vaikeuttaa poikkeuslupien myöntämisen aloittamista ja poikkeuslupien ehtojen täyttymiseksi kuluvan ajan ennakkointia. Teurastamojen on lisäksi olennaista tietää, voidaanko vyöhykkeeltä poikkeusluvalla jatkokasvatukseen muualle siirretyt siat teurastaa myöhemmin tavanomaisten vaatimusten mukaisesti. Mikäli myös näistä asioista saataviin tuotteisiin kohdistuisi käsittelyvaatimuksia afrikkalaisen sikaruttoviruksen varalta, ovat sikojen lopetukset pitopaikoissa valitettavan varteenotettava vaihtoehto. Tilanteesta, jossa väliaikaiselle rajoitusvyöhykkeelle sijoittuu runsaasti sikatiloja, joista sikojen siirto ei

ole mahdollista rajoitusten vuoksi, seuraa suuren mittaluokan haasteita lopetushenkilöstön ja raatojen käsittelykapasiteetin riittävyydelle.

8.2 Järjestäjän ja arvioijien huomiot

Järjestäjän huomiot:

Valmiusharjoituksen lähtökohdat olivat haasteelliset, koska afrikkalaista sikaruttoa koskevaa kansallista asetusta oli esitetty täsmennettäväksi. Harjoituksessa sovellettiin kyseisen asetuksen luonnosta, ja sen vaatimuksia luonnonvaraisessa villisiassa todetun afrikkalaisen sikaruton vuoksi perustettavalla väliaikaisella rajoitusvyöhykkeellä. Viranomaisella ei ollut harjoitustilanteessa käytettävissään tämän asetusluonnoksen nojalla laadittuja yksityiskohtaisempia toimintasuunnitelmia tai toimintaohjeita. Tämän vuoksi on mahdollista, että eläinlääkintäviranomaisia edustavat pelaajat eivät kokeneet, että Ruokaviraston jo olemassa oleva toimintaohjeistus olisi ollut kaikilta osin hyödynnettävissä harjoituksessa. Harjoituksen pelaajiksi ei myöskään ollut tarkoituksella pyydetty Ruokaviraston edustajia, jotka todellisessa eläintautitilanteessa ohjaisivat aluehallintoviraston toimintaa taudinpurkauksen hallinnassa. Nämä seikat nostivat selvästi harjoituksen vaikeusastetta. Valmiusharjoittelu ylipäänsä ja syöteskenaarioihin perustuva ja pelkkään keskusteluun pohjautuva simulaatioharjoitus oli todennäköisesti myös uusi kokemus monille pelaajista. Tästä huolimatta harjoituksessa edettiin hyvin ja saatiin käsitellyksi harjoituksen kannalta tarpeelliset asiat.

Valmiusharjoituksessa oli havaittavissa, että elinkeinon toimijoilla oli eläinlääkintäviranomaisia realistisempi käsitys väliaikaisen rajoitusvyöhykkeen aiheuttamista vaikutuksista sikatiloille ja niiden mittaluokasta alueella, jolla on runsaasti sikatiloja. Tämä päti etenkin sikojen omistajien tiedontarpeeseen ja tarpeeseen saada vyöhykkeellä sijaitsevat pitopaikat tarkastettua mahdollisimman nopeasti sikojen siirtojen mahdollistamiseksi. On mahdollista, että väliaikaisen rajoitusvyöhykepäättökseen sisältämä vaatimus siitä, että kolmen kilometrin säteellä villisikatapauksesta sijaitsevat sikojen pitopaikat on tarkastettava, kiinnitti viranomaisten huomiota siinä määrin, että vyöhykkeen muiden sikojen pitopaikkojen tarkastustarvetta ei täysin osattu hahmottaa. Pitopaikkojen tarkastustarpeeseen vaikuttaa siirtotarpeiden ohella pitopaikkojen bioturvallisuustaso ja velvoite tarvittaessa järjestää näytteenotto afrikkalaisen sikaruton varalta niissä pitopaikoissa, joissa on ilmoitettu esiintyvän sikojen sairastumisia ja lisääntyneitä kuolleisuutta. Edellä mainittua ei täysin osattu ottaa huomioon harjoituksessa. Harjoituksessa jäi lisäksi epäselväksi, missä tilanteessa eläinten omistaja hakisi poikkeuslupia ja missä tilanteissa poikkeusluvan hakijana toimisi esim. teurastamo.

Harjoituksen kaltaisessa kauhuskenaarioksi luonnehdittavassa tilanteessa viranomaiset ja elinkeinon toimijat ovat käytännössä samassa veneessä. Tämän vuoksi harjoituksessa oli erityisen myönteistä mahdollisuus vuoropuheluun viranomaisten ja elinkeinon edustajien välillä. Harjoituksessa kävi selvästi ilmi, että elinkeinon toimijoilla on valmiutta ja halukkuutta avustaa viranomaisia saamaan tietoja rajoitusvyöhykkeellä sijaitsevista sopimustiloista. Harjoitukseen osallistuneilla teurastamoilla on ajankohtaiset tiedot asiakastilojensa siirtosuunnitelmista ja siirrettävistä eläinmääristä. Lisäksi valtaosa Suomen tuotantosikojen pitopaikoista kuuluu valtakunnalliseen terveydenhuolto-ohjelmaan Sikavaan, josta viranomaiset pystyvät hakemaan myös omatoimisesti tiedon tilan tuotantosuunnasta, yhteystiedoista, sopimusteurastamosta ja terveydenhuoltoeläinlääkäreistä. Sopimusteurastamo- ja terveydenhuoltoeläinlääkärیتietoa ei ole saatavissa viranomaisen käytössä olevista eläintenpitäjärekistereistä tai eläinrekistereistä.

Sikavaa voidaan hyödyntää tiloista tarvittavien tietojen täydentämisessä ja ristiin tarkistuksen apuna mm. toimijoiden yhteystietojen oikeellisuuden selvittämisessä. Teurastamoille olisi puolestaan todella tärkeää saada vyöhykkeen sikatilojen eläinliikenne pysähtymään mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Teurastamoiden edustajat ilmaisivat valmiutensa eläinkuljetusten viivästyttämiseen ja keskeyttämiseen jo pelkän erityistilanteen uhasta kertovan tiedoksiannon perusteella, sillä rajoitusvyöhykkeen julkistamishetkellä tien päällä olevia vyöhykkeeltä peräisin olevia teuraskuljetuksia ei todennäköisesti tulisi päästämään teurastamoon eikä vyöhykkeen eläinmäärää luonnollisestikaan haluta lisätä tilanteessa, jossa se on vältettävissä. Harmillisinta harjoituksessa oli se, että valmiuseläinlääkäreiden rooli jäi suunniteltua vähäisemmäksi. On toivottavaa, että asia pystytään korjaamaan tulevissa valmiusharjoituksissa.

Arvioijien huomiot:

Aluehallintoviraston osallistumista luonnehti aiempien tautipurkausten hoitamisen perusteella luottamus siihen, että pitopaikkojen tiedottaminen ja tarkastaminen sekä poikkeuslupien myöntäminen pystytään toteuttamaan ilman suurempia ongelmia olemassa olevilla henkilöstöresursseilla. Aluehallintoviraston toiminta oli lähinnä reaktiivista suunnitelmallisuuden sijaan ja vaikutelmana oli, että pelaajat eivät olleet harjoituksen yhteydessä valmiita pohtimaan ääneen/syvällisemmin sitä, kuinka työllistäviä harjoitusskenaariot aiheuttavat taudintorjuntatoimet olisivat käytännössä. Toimintaohjeistuksen osalta oli epäselvää, missä määrin olemassa olevaa toimintaohjeistusta sovellettaisiin esimerkiksi sikojen pitopaikkojen tarkastamiseen sekä kuljetusajoneuvojen puhdistamiseen ja desinfiointiin ja tämän valvontaan. Tämä vaikeutti kyseisen toimintaohjeistuksen riittävyden arvioimista pelaajien näkökulmasta. Toimijoiden tiedottamisen osalta pelaajat tunnistivat erinomaisesti sen, että aluehallintovirasto ei saa aloittaa tiedottamista ennen Ruokavirastolta saatua lupaa ja että sikojen pitopaikat on saatava kontaktoitua nopeasti. Tiedottamisen käytännön toteuttaminen, mitä tulee sisältöön ja toimitustapaan, ei käynyt täysin selville harjoituksen yhteydessä. Pelaajat tunnistivat tarpeen saada Ruokavirastolta ohjeistusta poikkeuslupien ehtoihin, mutta eivät ehkä täysin sitä, että poikkeusluvut ovat nimensä mukaisesti poikkeuksia ja näiden myöntämisen aloittamiseen täytyy olla puolto Ruokavirastolta.

Valmiuseläinlääkärit olivat valmiita ryhtymään ripeästi toimenpiteisiin ja kuvailemaan, mihin sikatilojen tarkastuksella kiinnitetään huomiota. Tarkastusten aloittamiseen liittyvään ohjaukseen ja toimijoiden tiedusteluihin vastaamisen edellyttämään henkilöstöresurssia aluehallintovirastoissa ei nostettu harjoituksen aikana myöskään valmiuseläinlääkäreiden osalta erityisesti esiin. Harjoituksessa ilmeni epäselvyyttä siitä, mille viranomaistaholle rajoitusmääräysten noudattamatta jättämisen hallinnollinen käsittely kuuluisi.

Elinkeinojen edustajien osallistumisessa näkyi, että tautipurkausten vaikutuksia tuotantosikasektoriin on jo ehditty pohtia laaja-alaisesti. Elinkeino toi avoimesti esiin rajoitusvyöhykkeestä tuotantosikasektorille aiheutuvat ongelmat ja tarpeet ja näiden mittakaavan. Elinkeinojen edustajat toivat myös aktiivisesti esiin erilaisia keinoja, joilla he voivat avustaa viranomaisia tiloista tarvittavien tietojen saamiseen ja toimijoiden tavoittamisen suhteen. Keskustelussa kävi ilmi, että vaikka rajoitusvyöhykkeen tilalliset ovat juridisesti vastuussa eläinten hyvinvoinnin turvaamisesta, tilalliset tulevat tarvitsemaan sopimusteurastamojen tukea ja asiantuntemusta ylitäyttötilanteiden ratkaisemisessa.

Harjoituksen syötteen olivat realistisia ja monipuolisia. Harjoitustilanne testasi monipuolisesti valmiutta, mutta siinä ei valitettavasti päästy kunnolla testaamaan toimintaohjeistuksen toimivuutta ja riittävyttä.

8.3 Pelaajien ja tarkkailijoiden palaute

Harjoituksessa saatu välitön palaute oli positiivista. Harjoitus koettiin hyödylliseksi ja mielenkiintoiseksi ja siinä saatiin käsiteltyä laajasti väliaikaisesta rajoitusvyöhykkeestä seuraavia haasteita. Syötteen koettiin fiksuiksi ja relevanteiksi ja harjoituksen henki oli ratkaisukeskeistä. Elinkeinon edustajat kiittivät hyvästä yhteistyöstä ja mahdollisuudesta osallistua harjoitukseen. Elinkeino toi palautteessaan vielä esiin sen, että väliaikaisella rajoitusvyöhykkeellä tärkeimmiksi asioiksi nousevat tuotantosikapuolella viestintä, näytteenottojen ja kliinisten tarkastusten priorisointi, poikkeuslupien hakeminen ja myöntäminen sekä vyöhykkeen rajoituksista johtuvat vaatimukset aina teurastukseen ja lihan ja lihatuotteiden merkintään saakka.

Palautekyselyyn vastasi 11 pelaajaa ja 6 tarkkailijaa. Vastaajia pyydettiin erilaisten kysymysten avulla arvioimaan sitä, saavuttiko harjoitus tavoitteensa. Lisäksi pyydettiin arvioita koskien harjoituksen järjestelyitä. Vastaajilla oli mahdollisuus antaa myös vapaamuotoista palautetta itse harjoituksesta ja siitä, miten harjoituksia voisi kehittää.

Vastaajista 76% katsoi, että harjoitus onnistui testaamaan eläinlääkintäviranomaisten toimintavalmiutta ja loput vastaajat katsoivat tämän onnistuneen osittain. Harjoitus selkeytti organisaatioiden eläintautivastuita/rooleja ASF-tilanteessa valtaosan mielestä vähintään osittain (kyllä 41% ja osittain 47%).

Vastaajien näkemyksissä siitä, että heidän omien organisaatioidensa eläintautivalmius- ja toimintasuunnitelmasta oli riittävästi apua harjoitustehtävien suorittamisessa, esiintyi hajontaa (kyllä 59%, osittain 17%, ei 12%). Vastauksissa tuotiin esiin, että kaikkiin harjoituksessa käsiteltyihin tilanteisiin kuten siihen, miten elinkeinon kanssa voidaan vaihtaa tiloihin liittyviä tietoja, ei ole olemassa ohjeistusta. Ohjeistus voi olla myös täsmentymätöntä koskien mm. poikkeuslupien myöntämisen ehtoja ja sitä, mikä taho voi hakea poikkeuslupia.

Vastaajista 76% katsoi, että harjoitus oli toteutettu oikein suhteessa tavoitteisiin ja 24% arvioi, että toteutus vastasi tavoitteita osittain. Kaikki vastaajat kokivat saaneensa hyötyä harjoitukseen osallistumisesta.

Selvä enemmistö (88%) vastaajista havaitsi nykyisissä toimintatavoissa puutteita tai ongelmia, jotka liittyvät toimintaan eläintautitilanteessa. Hieman pienempi osuus vastaajista (63%) katsoi, että harjoituksessa ilmeni asioita, jotka johtavat muutoksiin vastaajien toimintaympäristössä/organisaatiossa.

Harjoituksen järjestelyiden osalta lähes kaikki vastaajat (94%) ymmärsivät roolinsa harjoituksessa. Valtaosa (88%) vastaajista katsoi, että harjoituksessa olivat edustettuina tarpeelliset tahot. Eriävien näkemysten perusteena oli sanallisen palautteen perusteella se, että Ruokavirasto ei ollut harjoituksessa mukana pelaajan roolissa. Kaikkien vastaajien mielestä ennakkomateriaali oli harjoitukseen sopiva. Vastaajista 81% oli sitä mieltä, että harjoituksen syötteen olivat onnistuneita ja loput vastaajista katsoi syötteiden olleen osittain onnistuneita. Palautteen perusteella olisi ollut toivottavaa, että harjoituksessa olisi ollut enemmän valmiuseläinlääkäreiden tehtäviä käsitteleviä syötteitä. Valtaosa vastaajista koki, että harjoituksen pituus oli sopiva (88%). Muutaman vastaajan mielestä harjoitus oli liian pitkä. Vastaajista 82% katsoi, että harjoituksen rakenne ja koordinointi oli sujuvaa. Sanallisessa

palautteessa harjoituksen katsottiin olleen hyvin valmisteltu ja rakennettu. Harjoitus ohjattiin hyvin ja keskustelu onnistuttiin säilyttämään positiivisena ja rakentavana. Vastaajat, jotka katsoivat, että harjoituksen rakenne ja koordinointi oli osittain sujuvaa (18%), toivat esiin sen, että valmiuseläinlääkäreiden osallistaminen ei ollut riittävää ja tämän vuoksi he jäivät osittain sivuun keskusteluista. Harjoituksen alun teknisistä ongelmista huolimatta 82% vastaajista koki, että harjoituksen käytännön toteutus onnistui. Vastaajista 70% oli sitä mieltä, että harjoitus paransi vastaajan valmiutta toimia ASF- tilanteessa. Ainoastaan kaksi vastaajaa katsoi, että harjoitus ei oleellisesti parantanut vastaajan toimintavalmiutta afrikkalaisen sikaruton suhteen.

Palautteessa siitä, miten harjoitusta voisi kehittää tuotiin erityisesti esiin se, että valmiuseläinlääkäreiden roolia ja etenkin läänineläinlääkäreiden ja valmiuseläinlääkäreiden tehtävänjakoa eläintautipurkauksissa tulisi harjoitella enemmän. Lisäharjoittelua tarvittaisiin myös toimintaohjeistuksen käyttöön ja toimintaohjeita ja poikkeuslupien mallipohjia olisi hyvä käydä harjoituksissa läpi ja kehittää niitä yhdessä.

Vapaassa harjoitusta koskevassa palautteessa tuotiin esiin se, että yksityisiä terveydenhuoltoeläinlääkäreitä ei tule unohtaa tiedotuksessa ja että heitä voi mahdollisesti hyödyntää tilojen tilanteen kartoittamisessa. Keskeisiin haasteisiin (viestintä, poikkeusluvat, aikataulut, lopetukset, hautaaminen) olisi tärkeää kehittää toimintamalleja. Harjoituksessa koettiin olleen hyvä, avoin ja innostunut ilmapiiri ja palautteessa kiitettiin erityisesti sitä, että elinkeino oli laaja-alaisesti edustettuna harjoituksessa. Harjoitus toi vastaajien mielestä hyvin esiin vyöhykkeestä alkutuotannolle aiheutuvat ongelmat ja näihin liittyvä kehitystarpeet. Harjoitus koettiin onnistuneeksi ja tärkeäksi ja palautteessa toivottiin, että harjoituksia järjestettäisiin myös jatkossa.

9 SUOSITUKSET

Harjoituksessa havaittujen puutteiden korjaamiseksi ja kehittämissuositusten toteuttamiseksi järjestäjä suosittelee toimenpiteitä, jotka on kuvattu kohdassa 9.1 ja 9.2. Organisaatioiden vastuulle jää aikataulutaa ja toteuttaa omaa organisaatiota koskevat suositukset.

9.1 Varautumiseen ja taudintorjuntatoimiin liittyvät suositukset

Harjoituksen perusteella järjestäjä suosittelee seuraavia toimenpiteitä:

LOUNAIS-SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO:

- Aluehallintoviraston tulisi laatia kirjallinen toimintaohje siitä, miten eläinten omistajia ja muita toimijoita käytännössä tiedotetaan rajoitusvyöhykkeestä (kuvaus ja toimitustapa).
- Eläinlääkintäviranomaisten tulisi kiinnittää huomiota siihen, että tämän harjoituksen kaltaisessa tilanteessa, jossa rajoitusvyöhykkeellä sijaitsee huomattava määrä sikojen pitopaikkoja ja sikoja, viranomaisten toiminnan tulisi olla erityisen suunnitelmallista. Taudintorjuntatoimissa tarvittavan henkilöstön määrän arvioinnissa on huomioitava pitopaikkojen ja tehtävien määrän lisäksi myös aika, jossa toimet tulisi suorittaa.

- Toimijoiden kysymyksiin vastaamiseen tulisi aluehallintovirastossa varautua etukäteen suunnittelemalla toimintatapa (esim. erillinen puhelinpalvelu) ja varata tähän riittävät resurssit. Lisäksi aluehallintoviraston valmiussuunnittelussa tulisi arvioida riittävät resurssit poikkeuslupien nopeaan käsittelyyn ja lupaehtojen mukaisten tarkastusten suorittamiseen ja näytteiden ottamiseen myös laajoilla eläintiheillä vyöhykkeillä.

ALUEHALLINTOVIRASTO JA RUOKAVIRASTO:

- Taudintorjuntatoimien toteuttamisen vyöhykkeellä tulisi perustua Ruokaviraston ja aluehallintoviraston laatimaan toimintasuunnitelmaan, jossa on huomioitu, missä vaiheessa poikkeuslupien myöntäminen on mahdollista ja mitä lupien myöntäminen edellyttää esimerkiksi vyöhykkeellä sijaitsevien sikojen pitopaikkojen tarkastuskattavuuden ja sikojen tutkimisen tai muiden vaatimusten osalta. Toimintasuunnitelma tulee saattaa myös sikojen omistajien ja teurastamoiden tietoon mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta nämä tahot voivat omalta osaltaan avustaa viranomaisia pitopaikkojen tarkastusten priorisoinnissa ja ryhtyä toimenpiteisiin ylitäyttöongelman estämiseksi esimerkiksi vähentämällä suunnitelmallisesti pitopaikkojen eläinmäärää.

RUOKAVIRASTO:

- Ruokaviraston tulisi pohtia toimintasuunnitelmien ja toimintaohjeistuksen kehittämisessä seuraavia harjoituksessa esiin tulleita kysymyksiä:
 1. Onko teurastamoille mahdollisuutta antaa ennakkovaroitusta tietyille alueelle kohdistuvasta tulevasta erityistilanteesta, vaikka rajoitusvyöhykkeen perustamisesta ei voitaisikaan vielä antaa tarkempia tietoja?
 2. Kohdistuuko rajoitusvyöhykkeen julkistamishetkellä tien päällä oleviin sikoihin joitakin rajoituksia, joihin liittyen viranomaisten tulisi ohjeistaa toimijoita välittömästi vyöhykkeen perustamisen yhteydessä?
 3. Onko teurastamoille mahdollista saada tietoa rajoitusvyöhykkeellä sijaitsevista asiakastiloista muutoin kuin eläinten omistajan kautta eli suoraan viranomaiselta?
- Toimintaohjeistusta tulisi tarkentaa rajoitusvyöhykkeen osalta ainakin seuraavin osin:
 1. Toimintaohjeistuksessa tulisi olla poikkeuslupien myöntämisen täsmälliset ehdot koskien pitoon siirrettäviä sikoja, teurassikoja, ja sivutuotteita sekä vyöhykkeeltä peräisin olevaa rehuviljaa/kuivikkeita/virikemateriaalia myös väliaikaisen rajoitusvyöhykkeen osalta
 2. Kuljetusajoneuvojen puhdistuksen ja desinfiointin ja tämän valvonnan toimintaohjeessa tulisi tarkentaa miten ohjetta on tarkoitus soveltaa rajoitusvyöhykkeellä, joka ei koostu valvonta- ja suojavyöhykkeestä. Kuljetusajoneuvojen desinfiointitodistuksen mallipohjassa pyydetään tietoja desinfektiossa käytetyistä aineista ja niiden laimennussuhteesta ja konsentraatiosta sekä kuivumisajasta. Mikäli desinfiointin riittävyttä valvotaan viranomaisten toimesta joko paikan päällä tai todistusten perusteella, valvontaviranomaisella tulisi olla tieto eri desinfiointiaineiden tehosta kyseiseen taudinaiheuttajaan, vaikutusajasta sekä toimivuudesta

matalissa lämpötiloissa. Tätä tietoa ei ole suoraan saatavilla nykyisestä viranomaisohjeistuksesta.

SOPIMUSTEURASTAMOT JA SIKATILALLISET:

- Teurastamoiden ja sikojen pitäjien on hyvä varautua omissa valmiussuunnitelmissaan myös siihen, että sikaloiden ylitäytymisongelmaa ei pystytä ratkaisemaan rajoitusvyöhykkeen alkuvaiheessa eläinten siirrot mahdollistavilla poikkeusluvilla. Poikkeuslupien ehtojen täytyminen vie myös oman aikansa, joten poikkeuslupien avulla ei valitettavasti pystytä ratkaisemaan välittömiä toimenpiteitä edellyttäviä liiallisesta eläinmäärästä johtuvia ongelmia.
- Teurastamoiden on valmiussuunnittelussaan hyvä selvittää jo etukäteen toimintatapa poikkeuslupien hakemiseen (kenen vastuulla missäkin tilanteessa poikkeuslupan hakeminen olisi) ja toimintatavat poikkeuslupien avulla tapahtuviin eläinten siirtoihin. Teurastamojen on hyvä varautua eläinten ja niistä saatavien tuotteiden erillään pitoon, erillismerkintöihin ja erilliskäsittelyihin, jotta terveiden sikojen lopettamista vyöhykkeillä voidaan välttää.

9.2 Valmiusharjoitusten järjestämiseen liittyvät suositukset

Tulevia valmiusharjoituksia suunniteltaessa ja järjestettäessä kannattaa huomioida seuraavat asiat

- Kaikkien valmiusharjoitusten ei tarvitse olla suuren mittaluokan projekteja ts. harjoituksia on mahdollista järjestää myös vähemmän työläästi. Tärkeintä on, että harjoittelu jatkuu ja on hyvä muistaa, että onnistuneen valmiusharjoituksen mittari ei ole pelaajien erinomainen suoriutuminen vaan se, että harjoituksessa löydetään ne osa-alueet, joihin tarvitaan vielä lisäohjeistusta ja joista todellisessa tautipurkaustilanteessa saattaa koitua ongelmia.
- Valmiuseläinlääkäreille olisi hyvä järjestää oma kohdennettu valmiusharjoitus (esim. drill-harjoitukset tilojen tarkastamisesta, henkilökohtaisesta tautisuojaumisesta, näytteenotosta, ajoneuvojen puhdistamisesta ja desinfioinnista tilalla yms.)
- Aluehallintovirastolle suositellaan sisäisiä miniharjoituksia, joissa voidaan hyödyntää esimerkiksi tähän valmiusharjoitukseen laadittua arviointilomaketta
- Valmiusharjoituksiin tarvitaan yllättävän paljon osallistujia myös muihin rooleihin kuin pelaajiksi. Järjestäjryhmässä on ehdottoman suositeltavaa olla useampi ihminen, vaikka toiveena olisikin se, että mahdollisimman moni voisi kokea harjoituksen pelaajan roolissa. Etuna järjestäjänä ja arvioijana toimimisessa on mahdollisuus päästä perehtymään hyvinkin syvällisesti valmiusharjoituksessa käsiteltävään aiheeseen.